

Metodické poznámky

a) Cizinci s povoleným pobytem na území ČR

V publikaci jsou uvedeny údaje o cizincích, jež v České republice pobývají na základě víza nad 90 dnů, s povolením k dlouhodobému či přechodnému pobytu, případně s povolením k trvalému pobytu. V údajích s ohledem na jemnost regionálních třídění nejsou zahrnuti cizinci s aktuálně platným azylem v ČR (kteří jsou považováni za součást populace ČR).

Pokud není uvedeno jinak, jedná se o stavy, tj. počty těchto osob (s příslušným typem pobytu) k určitému datu uvedenému v textu.

Údaje týkající se cizinců s povoleným pobytem na území ČR vycházejí z evidence Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie MV ČR.

Vymezení pojmu cizinec:

Za cizince jsou v České republice považovány osoby s jiným než českým státním občanstvím, osoby bez státního občanství a rovněž osoby s více občanstvími, z nichž žádné není státním občanstvím ČR.

Vymezení pobytu cizince v ČR:

Vstup, pobyt a vycestování z území České republiky je v kompetenci Policie ČR, Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Cizinec smí na území ČR pobývat přechodně nebo trvale. Policie může z důvodů stanovených zákonem nevydat cizinci vízum k pobytu (přechodnému i trvalému). Důvody pro neudělení víza nebo jiného povolení k pobytu (přechodnému i trvalému) jsou vymezeny zákonem. (Pobyt cizinců v ČR se řídí zákonem č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců, a zčásti také zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších úprav, které vzešly v platnost před 31. 12. 2005.)

V publikaci jsou zahrnuty následující kategorie cizinců pobývajících v ČR (dle zák. č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, právní úprava platná k 31. 12. 2005):

1. občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska (zkráceně „občané EU“) a jejich rodinní příslušníci.

(Rodinní příslušníci občanů EU (ve smyslu § 15a zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů) mají zvláštní pobytový režim (hlava IV. zákona č. 326/1999 Sb.) pouze za předpokladu, že občan EU na území pobývá na základě zvláštního pobytového povolení nebo o takové povolení žádá.)

- občané EU a jejich rodinní příslušníci pobývající na území ČR na základě **povolení k přechodnému pobytu**. Jedná se o nárokové povolení nebo spíše o potvrzení o pobytu, které by mělo ulehčit občanům EU jednání s úřady. Pobyt v ČR v rámci tohoto povolení se započítává do doby rozhodné pro žádost o povolení k trvalému pobytu.
- občané EU a jejich rodinní příslušníci pobývající na území ČR s **povolením k trvalému pobytu**. Občan EU získá povolení k trvalému pobytu, pokud je na území zaměstnán a pobývá zde nepřetržitě po dobu nejméně 3 let. Průkaz o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu Evropských společenství je v případě povolení trvalého pobytu vydáván s platností na 10 let (§ 87m odst. 3 písm. f) zákona č. 326/1999 Sb.). Rodinnému příslušníku občana EU je vydáván průkaz o povolení k pobytu s dobou platnosti shodnou s dobou platnosti průkazu vydaného občanu EU (§ 87m odst. 4 a § 87s zákona č. 326/1999 Sb.).

2. občané zemí mimo EU (zkráceně „občané třetích zemí“)

- občané třetích zemí pobývající v ČR na základě **víz nad 90 dní**. Vízum tohoto typu nově nelze prodloužit. Maximální platnost tohoto víza je jeden rok; navazuje na něj povolení k dlouhodobému pobytu (viz. níže).

- občané třetích zemí s **povolením k dlouhodobému pobytu**. Jedná se o povolení navazující na víza nad 90 dní, vydává se na dobu jednoho roku a po uplynutí této lhůty je lze prodloužit.
- občané třetích zemí pobývajících v ČR na základě **povolení k trvalému pobytu**. O trvalý pobyt lze požádat (i) obecně za deset let nepřetržitého pobytu na vízum nad 90 dní nebo povolení k dlouhodobému pobytu v ČR bez dalších podmínek nebo (ii) po 8 letech pobytu, pokud cizinec žádá o trvalý pobyt za účelem společného soužití se svým rodinným příslušníkem, který již povolený trvalý pobyt v ČR má; (iii) po 5 letech pobytu, pokud v ČR neúspěšně žádal o azyl a pochází ze země, která není na seznamu tzv. bezpečných zemí; (iv) po 2,5 letech pakliže jde o úspěšné absolventy (a jejich nejbližší rodinné příslušníky) pilotního projektu MPSV "Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků"; (v) bez ohledu na délku předchozího pobytu, pokud o trvalý pobyt žádá za účelem soužití se svým rodinným příslušníkem, který je občanem ČR s trvalým pobytem v ČR nebo v případě humanitárních nebo jiných důvodů hodných zvláštního zřetele. (Podle § 65 odst. 1 písm. a) zákona č. 326/1999 Sb. je trvalý pobyt povolován pouze některým rodinným příslušníkům občanů ČR. Pokud jde o rodinné příslušníky ve smyslu § 15a zákona č. 326/1999 Sb., je jim povolení k trvalému pobytu udělováno podle § 87e odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb.).

3. cizinci bez ohledu na hranice EU

- **cizinci pobývajících v ČR v rámci dočasné ochrany** (na základě zákona č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců a na základě nařízení vlády nebo rozhodnutím Rady Evropské unie; jedná se o opatření při hromadném exodu v důsledku ozbrojeného konfliktu, živelné pohromy nebo soustavného porušování lidských práv v zemi původu, které by mělo chránit exulanty a poskytnout jim dočasné útočiště do doby odeznění kritické situace. Cizinci podléhající dočasné ochraně a strpění jsou Cizineckou policií vedeni a vykazováni v rámci povolení k dlouhodobému pobytu).

Věkové kategorie:

- předproduktivní: tzv. dětská složka populace, ve věku 0-14 dokončených let (tj. mezi narozením a patnáctými narozeninami)
- produktivní: osoby v ekonomicky aktivním věku, ve věku 15-64 let
- postproduktivní: populace v důchodovém věku, 65 a více let

Účely pobytu:

V publikaci uvedené účely pobytu vycházejí z mezinárodní taxonomie migračních toků, tj. původní účely pobytů zjišťované Cizineckou a pohraniční policií ČR byly na tuto taxonomii převedeny. Rozlišovány jsou následující účely pobytu:

1. studium a praxe
2. podnikání na živnostenský list
3. účast v právnické osobě
4. zaměstnání
5. ostatní ekonomické aktivity
6. volné právo usídlení (krajané..)
7. usídlení (povolení k trvalému pobytu)
8. rodinní příslušníci a sloučení rodiny
9. azylanti
10. žadatelé o azyl; humanitární statut; dočasná ochrana
11. osoby bez platných povolení čekající na repatriaci
12. jiné

Zahraníční migrace:

Údaje týkající se zahraniční migrace cizinců zohledňují cizince, kteří se během uvedeného období (např. během jednoho roku) do ČR přistěhovali, příp. z ČR vystěhovali. Tyto údaje zobrazují pohyb cizinců, nikoli stavy, tj. celkové počty cizinců s povoleným pobytem na území ČR k určitému datu.

b) Ekonomicky aktivní cizinci v ČR

Údaje týkající se ekonomicky aktivních cizinců pocházejí ze dvou zdrojů, a to z:

1. *Ministerstva práce a sociálních věcí ČR*, které shromažďuje údaje o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, jakož i údaje o počtu informací o nástupu občanů EU/EHP a Švýcarska k výkonu práce a informací o nástupu k výkonu práce cizinců s trvalým pobytem z ostatních zemí (zmíněné údaje vycházejí z registrací úřadů práce)
2. *Ministerstva průmyslu a obchodu ČR*, jež poskytuje data za cizince, kteří v ČR získali živnostenská oprávnění.

Obdobně jako v případě cizinců s jednotlivými typy pobytů na území ČR, došlo v souvislosti se vstupem ČR do EU k rozšíření počtu kategorií osob. Změna se týká cizinců v postavení zaměstnanců, nově nazvaných jako cizinci evidovaní úřady práce. Od 1. května 2004 občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci již nejsou z hlediska zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, považováni za cizince a v souladu s tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané České republiky, tzn., že mají v ČR volný přístup na trh práce. K těmto osobám (tj. občanům EU/EHP, Švýcarska a jejich rodinným příslušníkům - stejně jako k cizincům z tzv. třetích zemí s trvalým pobytem v ČR) se z pohledu zaměstnavatele váže informační povinnost (povinnost písemně informovat o zaměstnávání těchto osob příslušný úřad práce). Ostatní cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, či kteří v ČR nemají trvalý pobyt, mohou nadále vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak.

Ekonomicky aktivní cizinci:

Mezi ekonomicky aktivní cizince jsou řazeni:

1. cizinci evidovaní úřady práce (MPSV ČR)
2. cizinci s živnostenským oprávněním (MPO ČR)

Údaje za ekonomicky aktivní cizince jsou zaměnitelné s údaji za celkovou zaměstnanost cizinců.

Cizinci evidovaní úřady práce:

Mezi cizince evidované úřady práce jsou řazeni:

1. cizinci v postavení zaměstnanců
2. cizinci - společníci, členové a statutáři obchodních společností a družstev, kteří se kromě účasti na řízení společnosti věnují plnění tzv. běžných úkolů (tyto osoby jsou nově, na základě zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti povinny požádat úřad práce o povolení k zaměstnání (viz. §13 a §89 příslušného zákona).

Obyvatelstvo ČR zaměstnané v národním hospodářství (NH):

Údaje za obyvatelstvo ČR zaměstnané v NH vycházejí z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), které provádí Český statistický úřad dotazníkovým šetřením (dotazník VŠPS je plně harmonizován se standardem Eurostatu). Šetření je zaměřeno na obydlené individuální domácnosti a osoby starší 15 let. Mezi osoby zaměstnané v NH jsou počítáni:

1. zaměstnanci
2. podnikatelé, tj. zaměstnavatelé a osoby samostatně výdělečně činné
3. pomáhající rodinní příslušníci
4. členové produkčních družstev

c) Analýza regionálních rozdílů

Analýza regionálních rozdílů se skládala ze dvou částí:

1. *shlukové analýzy*

2. *korelační analýzy*

1. *shluková analýza* vycházela z následujících údajů (údaje k 31. 12. 2005):

- počet cizinců v kraji
- podíl cizinců na obyvatelstvu kraje
- podíl cizinců s trvalým pobytem
- podíl žen na celkovém počtu cizinců
- počet cizinců ze zemí EU a zemí mimo EU
- počet přistěhovalých a vystěhovalých cizinců v kraji
- saldo a objem migrace
- počet ekonomicky aktivních cizinců
- počet cizinců evidovaných úřady práce
- počet cizinců - živnostníků
- podíl cizinců evidovaných úřady práce na celkové zaměstnanosti v kraji
- podíl žen mezi ekonomicky aktivními cizinci
- počet ekonomicky aktivních cizinců ze zemí EU a zemí mimo EU

Analýzovány byly rovněž změnové údaje, tj. údaje zachycující rozdíly ve vybraných ukazatelích mezi rokem 2005 a 2001, resp. 2003.

Údaje byly dále zpracovávány pomocí hierarchické shlukové analýzy metodou Nearest neighbour, a to s použitím standardizace hodnot prostřednictvím tzv. Z - skóre.

2. *korelační analýza* se skládala ze dvou kroků. V první fázi byla provedena jednoduchá bivariální analýza za pomoci Pearsonova korelačního koeficientu a s 99% a 95% hladinou spolehlivosti. V druhé fázi byla provedena analýza parciální, která se pokoušela odhalit, zda statisticky významná závislost mezi dvěma proměnnými přetrvává i po očištění od vlivu jiných zkoumaných proměnných.

Byla zkoumána statistická závislost mezi podílem cizinců na obyvatelstvu v okrese a:

- průměrnou mzdou
 - mírou nezaměstnanosti
 - počtem obyvatel s určitým stupněm dosaženého vzdělání
 - rozložením tříd tzv. klasifikace zaměstnání
 - podílem osob starších 60 let
 - podílem obyvatel žijících v obcích určité velikosti
 - vždy v daném okrese
- (údaje k 31. 12. 2005, v případě údajů za průměrnou mzdu poslední dostupné údaje z r. 2001).

Klasifikace zaměstnání (KZAM) - třídy:

1. Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci
2. Vědečtí a odborní duševní pracovníci
3. Techničtí, zdravotničtí, pedagogičtí pracovníci a pracovníci v příbuzných oborech
4. Nižší administrativní pracovníci (úředníci)
5. Provozní pracovníci ve službách a obchodě
6. Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příb. oborech (kromě obsluhy strojů a zařízení)
7. Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři (kromě obsluhy strojů a zařízení)
8. Obsluha strojů a zařízení
9. Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci
0. Příslušníci armády